

Akateemisuudesta avoimeen yliopistoon

Vesikansa, Esko, 1982. Akateemisuudesta avoimeen yliopistoon. Aikuiskasvatus 2, 3, 87—91. Artikkelissa tarkastellaan yliopiston ja yhteiskunnan välisen vuorovaikutuksen lisäämistä. Eräänä keinona tähän kirjoittaja näkee korkeakoulujen täydennyskoulutuksen. Artikkelissa hän käsittelee erityisesti korkeakoulututkinnon suorittaneille suunnatun täydennyskoulutuksen kehittämistä, todeten sen kuitenkin vain osaksi korkeakoulujen täydennyskoulutustehtävää. Kirjoittaja päätyy holistisen ajattelutavan mukaisesti toteamaan, että aktiivisella täydennyskoulutuksella voidaan muuttaa koko korkeakoululaitosta nykyistä akateemista instituutiota avoimemmaksi yliopistoksi.

Yliopiston tehtäväksi voidaan tiivistää tiedon tuottaminen, varastoiminen ja välittäminen. Helsingin yliopisto ”edistää vapaata tutkimusta ja tieteellistä sivistystä sekä kehittää sen nuorisoa kykeneväksi palvelemaan isänmaata”, sanotaan laissa vuodelta 1923 (L 191/1923). Muidenkin korkeakoulujen tehtävä on pääsääntöisesti sama. Nykyisin korkeakoulujen tehtäviä tarkasteltaessa tiedon välittäminen ja tutkimustulosten käytäntöön soveltami-

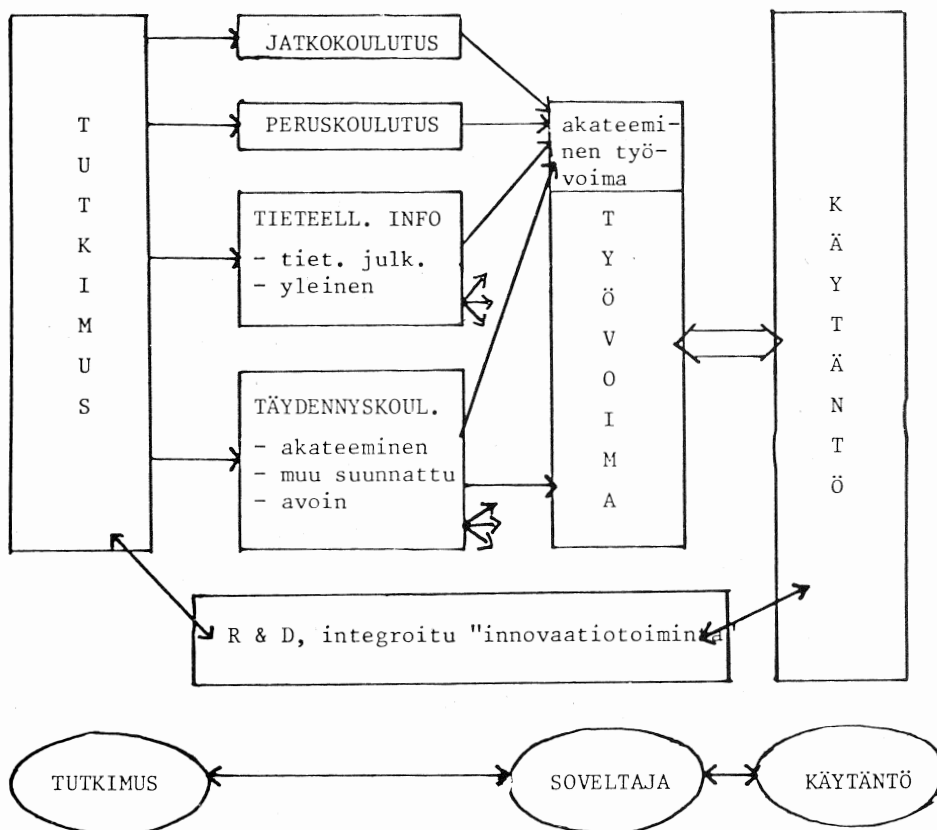
nen nähdään aiempaa tärkeämpänä. Vaatiihan teknologinen elämäntyyliimme ja informaatioyhteiskuntamme kehityksensä tueksi yhä enemmän ja nopeammin tieteellistä tietoa ja sen sovellutuksia. Niinpä uusimman korkeakoulumme, Lapin korkeakoulun tehtävänä onkin ”edistää ja harjoittaa vapaata tutkimusta, antaa siihen perustuvaa ylintä opetusta sekä muullakin tavoin palvella yhteiskuntaa” (L 8/1979).

Korkeakoulujen tehtävät jaetaan yleensä toimintoittain: tutkimus, peruskoulutus, tieteellinen jatkokoulutus ja tieteellinen informaatio. Yhteiskunnan muuttuessa muuttuvat näiden toimintojen keskinäiset painotukset. Samoin muuttuvat kuhunkin toimintaan kohdistuvat odotukset niin yliopiston sisällä kuin sen ulkopuolellakin. Perustutkimuksen tulee olla milloin tieteellispainotteinen, milloin ammattisuuntautunut, milloin kunkin yksilön omaan harkintaan perustuva kokonaisuus, milloin tarkasti ennalta suunniteltu. Samoin on laita tieteellisen jatkokoulutuksen: toisinaan korostetaan sen olevan nimenomaan tutkijakoulutusta, so. tiedeyhteisön sisäinen koulutusväylä, toisinaan korostetaan jatkokoulutuksen merkitystä tiedeyhteisön ulkopuolisiin ammattihenkilöihin kouluttavana "yleissivistävänä" toimintana. Myös tieteellisen informaatiotoiminnan painotukset muuttuvat: rinnan tieteelliselle yhteisölle suunnatun julkaisu- ja tiedekehittämisen kanssa on viime aikoina korostettu voimakkaasti laajalle yleisölle tarkoitettun tiedon-

välityksen merkitystä. Tätä tarkoitusta palvelevat mm. uusi lehti Tiede 2000 ja Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksessa käynnistetty tietokirjoittajakoulutus.

Viime vuosina on korkeakoulujen perinteisten toimintojen rinnalle oltu nostamassa uutta tehtävää: täydennyskoulutusta. Tällä tarkoitetaan kaikkea sitä korkeakoulun koulutustoimintaa, joka ei tähtää perus- tai jatkotutkimuksen suorittamiseen. Se on usein opetusmuodoltaan uutta toimintaa, sisällöllisesti se voi olla esim. peruskoulutuksen ja jatkokoulutuksen kaltaista, mutta myös tältä osin se yleensä on uudistunutta, samaan koulutukseen yhdistetään usein eri tieteenalojen tietoja integroiduksi kokonaisuudeksi. Useimmiten täydennyskoulutuksen päätavoitteena on pyrkimys tehostaa tieteellisen tiedon leviämistä ja käyttöä yhteiskunnassa kuviossa 1 esitetyillä tavoilla. Täydennyskoulutuksessa suunnataan "tietovirta" tutkimuksesta käytännön työelämässä toimivaan soveltaajaan ("tieteen tulosten agenttiin").

Kuvio 1. Yliopiston täydennyskoulutus osana tutkimustulosten käytäntöön soveltamisen prosessia

Seuraavassa pohdin täydennyskoulutusta vain korkeakoulututkinnon suorittaneiden kannalta. Muita korkeakoulujen täydennyskoulutuksen muotoja ja kohderyhmiä (avointa korkeakouluopetusta, käytäntöön orientoituneita yliopiston tutkimus- ja koulutusprojekteja jne) en tässä yhteydessä käsittele. Monasti ne kuitenkin täyttävät saman tiedon käytäntöön levittämisen funktion, joskus jopa paremmin kuin akateemiseen väestöön kohdistuva täydennyskoulutus. Ne ovat olennainen osa sitä korkeakoululaitoksen avautumisen periaatetta, jota artikkelin lopulla kutsun avoimeksi yliopistoksi.

Korkeakoulututkinnon suorittaneiden täydennyskoulutus

Nykyisin korkeakoulututkinnon suorittaneet siirtyvät käytännön työelämään varustettuna sen hetken tieteen tiedoilla (tai valmistuessaan jo vähän jäljessä).

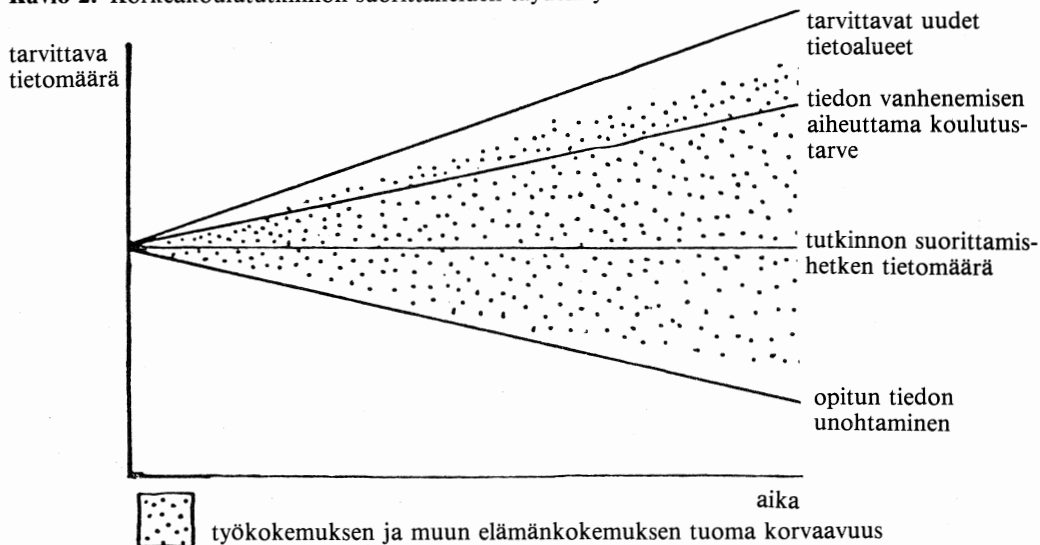
Näiden tietojen varassa heidän oletetaan soveltavan työssään käytäntöön tieteen tuloksia, tai ainakin koulutuksen oletetaan tarjoavan hyvän tiedollisen pohjan ammatissa toimimiselle. Korkeakouluneuvoston yhteiskuntatieteen jaoston näyttää uskoavan hyvän peruskou-

lutuksen takaavan myös riittävät edellytykset tieteen jatkuvalle seuraamiselle, erityistä täydennyskoulutusta ei sen mielestä tarvita (Korkeakouluneuvosto 1982, 15). Korkeakoulujen täydennyskoulutuksella tarkoitetaan yksinkertaistaen sellaista koulutusta, jolla pyritään turvaamaan työelämään siirtyneiden tieteellisen tiedon ajan tasalla pysyminen. Täydennyskoulutuksella voidaan luoda jatkuva kytkentä korkeakoulun ja siitä valmistuneiden välille. Yhdistämällä täydennyskoulutuksen ja tieteellinen jatkokoulutuksen kehittäminen, voidaan tätä yhteyttä vieläkin parantaa: sama koulutus voi palvella molempia tarkoituksia, täydennyskoulutus voi innostaa työelämässä toimivia tieteellisiin jatko-opintoihin jne.

Täydennyskoulutuksen merkitys ei ole vain tietojen välittämisessä korkeakouluista ulospäin. Vähintäänkin yhtä tärkeää on, että se tarjoaa kahdensuuntaisen informaatioväylän tutkijoiden ja käytännön soveltajien välille. Tutkimustoiminnan suuntaamiseen tämä dialogi tarjoaa akuutteja käytännön ongelmia, ei vain soveltavaan tutkimukseen vaan myös pitkällä tähtäimellä perustutkimusta suunnaten.

Professori John A. Niemi (1981) on havainnollistanut korkeakoulututkinnon suorittaneiden täydennyskoulutuksen tarvetta seuraavalla kuviolla 2:

Kuvio 2. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden täydennyskoulutustarve

Tämäntyyppisen täydennyskoulutuksen tarve onkin, ainakin periaatteessa, melko hyvin arvioitavissa. Kun tunnetaan koulutusohjelman tuottamat valmiudet, tiedetään ammatitehtävän edellyttämät valmiudet ja selvitetään niissä molemmissa tapahtuneet muutokset (sekä kohdejoukossa tapahtuneet muutok-

set), niin voidaan tietyn koulutusammattiryhmän täydennyskoulutustarve laskea.

Esimerkiksi biotieteiden koulustoitimikunta teki ehdotuksensa alan täydennyskoulutuksen kehittämiseksi samassa yhteydessä kun perus- ja jatkokoulutuksen kehittämisehdotukset (Kom.miet. 1977:20). Alan täydennys-

koulutuksen tarpeeseen vaikuttavat toimikunnan mukaan mm:

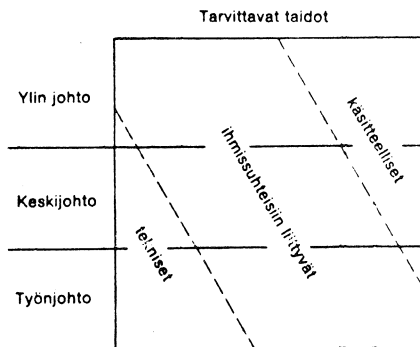
- biokemian solu- ja molekyylibiologian nopea teoreettinen kehitys ja sovellutusalueen laajentuminen
- ekologian kehittyminen
- tutkimus- ja mittausten menetelmien kehittäminen
- opettajakunnan tehtäväjaon muutokset
- yhteiskunnassa syntyneet uudet ammatit.

Toisin sanoen toimikunta on nähnyt täydennyskoulutustarpeita aiheuttavia muutospaineita sekä *biotieteissä tapahtuneessa kehityksessä, ammattien sisällä tapahtuneessa muuntumisessa että ammattirakenteen uudistumisessa*. Näitä eri näkökohtia arvioiden toimikunta teki ehdotuksensa biotieteiden täydennyskoulutuksen lähivuosien painopistealoiksi.

Ammatin vaihtamisen aiheuttamia ongelmia

Niin kauan kuin ihmiset toimivat siinä ammatissa, johon koulutusohjelmaa aikanaan suunniteltaessa on tähdätty, on täydennyskoulutuksen suunnittelu melko helppoa. Ammatillinen liikkuvuus tuo kuvaan mukaan sekaannusta. Yhteiskunnan ammattirakenne ei jäseny koulutusohjelmarakenteen mukaisesti. Ihmiset etenevät urallaan ylöspäin johtotehtäviin ja horisontaalisesti muille aloille (useimmiten spesiaalialoihin koulutetut hallintotehtäviin ja yleiskoulutetut spesiaalitehtäviin). Puhtaita tyypejä on vähän. Tosiasiassa suuri osa ihmisistä vaihtaa uransa aikana ammattia. Esimerkiksi uralla johtamistehtäviin edetessä saattaa peruskoulutuksen tuottama ammattipohja heiketä jatkuvasti ja eteen tulla uusia ammatti-vaatimuksia. Hersey ja Blanchard (1976, 17) ovat kuvanneet eri johtamistasoilla tarvittavia valmiuksia kuviolla 3.

Kuvio 3. Organisaation eri tasoilla tarvittavat liikkeenjohdolliset taidot

Korkeakoulututkinnon suorittaneet saavat useilla aloilla koulutuksensa aikana pääasiassa teknisiä tietoja, taitoja ja asenteita. Työuran aikana tapahtuu siirtymistä alimmasta johdosta (suunnittelijasta, insinööristä, tutkijasta yms.) keskijohtoon, joissa hallinnolliset ja "ihmissuhde" valmiudet ovat tärkeitä. Ylimmässä johdossa tärkeimmäksi ammattitaidoksi kohoaa käsitteellinen työ, kokonaisuuksien hahmottaminen, näkemys.

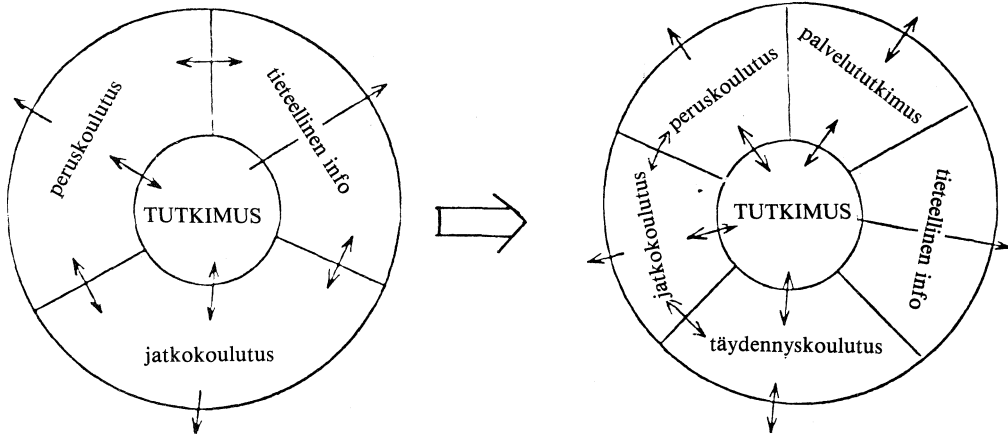
Tätä tilannetta on Asko Miettinen (1982) kuvannut "entisen insinöörin" dilemmana. Oma ammattitieto ja -taito ja usein myös asenteet liittyvät aikaisempaan työtehtävään, jossa tekninen osaaminen on ollut keskeistä. Uusi johtamistehtävä edellyttää uudenlaisia tietoja, taitoja ja asenteita. Entinen koulutus pohja ei riitä. Uuden tehtävän edellyttämiä valmiuksia ei perinteisen työyhteisö ehkä arvostakaan osaamisena. Tämentyyppisiä ongelmia on tullut Helsingin yliopistonkin eteen pohdittaessa johtamiskoulutuksen kehittämistä, mm. valtion ja kaupunkien johtavien virkamiesten koulutuksen suunnittelutyössä, jossa korkeakoulut tuntuvat olevan tällä erää kovin suosittuja.

Avoimeen yliopistoon

Korkeakoulututkinnon suorittaneiden jatkuva täydennyskoulutus on yksi tie nykyistä avoimempaan korkeakoululaitokseen. Muitakin tapoja lisätä korkeakoulun ja ympäröivän yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta toki on. Täydennyskoulutusta voidaan suunnata myös muille kohderyhmille tai sitä voidaan tarjota kokonaan avoimena korkeakouluopetuksena. Yliopiston tutkimustyö ja täydennyskoulutus yhteennivomalla voidaan osallistua aktiivisesti maatalouden sivuelinkeinojen kehittämiseen (esim. Padasjoki-projekti) tai pyrkiä kokonaisen tuotannonalan edistämiseen (turkisprojekti). Näiden laajojen mm. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksessa käynnistettyjen täydennyskoulutuskokeilujen esittelyyn ei tässä yhteydessä ole kuitenkaan mahdollisuutta (ks. esim. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen toimintakertomus 1980—81, 1982).

Korkeakoululaitoksen avautumiseen vaikuttaa myös palvelututkimustoiminnan lisääntyminen. Perus- ja jatkokoulutuksen sekä tieteellisen informaation uudistamisella voidaan edetä samaan suuntaan. Kaikki vaikuttaa kaikkeen. Aiemminkin esittämässäni kuviossa 4 (Vesikansa 1981, 276) olen yrittänyt kuvata ajatuksen "avoimesta yliopistosta", jossa yhdistämällä perinteisiin korkeakoulutoimintoi-

Kuvio 4. Akateemisesta yliopistosta avoimeen yliopistoon

hin uusia funktioita, muutetaan samalla koko yliopistoa. Tavoitteena on nykyistä aktiivisempi korkeakoululaitos, avoin yliopisto, jossa harjoitetaan vapaata tutkimusta ja samalla pyritään saamaan tieteen tulokset mahdollisimman nopeasti ja laajasti käyttöön. Avoimen yliopiston kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa.

Lähteet

Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 1982. Toimintakertomus 1980—1982. Helsingin yliopiston monistuspalvelu.

Hersey, P. ja Blanchard K. H. 1976. Organisaatiokäyttämisen perusteet. Weilin + Göös, Tapiola.

Komiteamietintö 1977: 20. Biotieteiden koulutus- toimikunnan mietintö. Helsinki 1977.

Korkeakouluneuvosto. 1982. Täydennyskoulutus- selvitys, Helsinki 1982.

Miettinen, Asko. 1982. Esko Vesikansan tekemien luentomuistiinpanojen mukaan maaliskuulla 1982.

Niemi, John A. 1981. Esko Vesikansan tekemien luentomuistiinpanojen mukaan joulukuussa 1981.

Vesikansa, Esko. 1981. Avoimempaan korkeakou- lulaitokseen. Elinikäinen kasvatus, toim. Alanen A. ja Sihvonen J. Gaudeamus, Porvoo 1981.